

Jari Sinkkonen
LT, lastenpsykiatrian dosentti

Psykykenlääkkeet ovat lapsilla vain osa hoitoa

Erilaisten terapiamuotojen ohella lääkityksellä on omat käyttöalueensa lasten psyyken hoidossa. Standardoituja, diagnoosinmukaisia hoitomuotoja ei kuitenkaan ole, vaan jokainen tapaus on selvitettävä yksilöllisesti lapsen lääkehoidon tarpeet ja muut, oireilua selittävät tekijät huomioiden.

Lasten psyykinen oireilu aiheutuu monien tekijöiden yhteisvaikutuksesta. Geenit, vuorovaikutus hoivaavien aikuisten kanssa, mahdolliset koetut traumat ja menetykset sekä vanhempien valmiudet tukea lapsen kasvua vaikuttavat omalta osaltaan siihen, kuinka lapsi selviää elämässään.

Koska lapsi muuttuu ja kehittyy koko ajan, psykiatrisen diagnoosin asettaminen on kuin yritys pysäyttää virtaava vesi. Lasten häiriöille on tyypillistä samanaikaissairastavuus, eli heillä on usein sekä neurobiologisia ongelmia että tunne-elämän vaikeuksia. Hoitoa suunniteltaessa ei ole itsestään selvää, mikä ongelma on ensisijainen hoidon kohde.

Asenteet lääkitykseen ovat varauksellisia

Usein sekä vanhempien että lapsen asenne psyykenlääkitykseen on kiel-

teinen. Lääkkeeseen mahdollisesti syntyvä riippuvuus ja sen haittavaikutukset pelottavat. Psykykenlääkkeiden käyttämiseen liittyy helposti myös stigma, ja lääkitystä pidetään kiistatona todisteena mielen häiriintymisestä.

Poikkeuksen tästä säännöstä muodostavat ehkä psykostimulantit, joita määrätään ADHD:n oireisiin. ADHD, tarkkaavuus- ja yliaktiivisuushäiriö, on tullut kansamme keskuudessa niin tunnetuksi, että sitä epäillään nykyisin liiankin herkästi lasten rauhottomuuden aiheuttajaksi ja siihen haetaan lääkitystä. Lasten levottomuuteen ja tarkkaamattomuuteen on monia muitakin syitä kuin ADHD, joten tilannetta on tarkasteltava laajasti ennen diagnoosin asettamista ja lääkehoidon aloittamista. Levottomuutta voivat nimittäin aiheuttaa myös liian vähäinen yöuni ja liikunnan puute, aistien ylikuormittuminen esimerkiksi liiallisen digitaalisten pelien pelaami-

sen vuoksi tai erilaiset stressitekijät, kuten vanhempien jatkuvat riitaisuudet tai päihteiden käyttö.

ADHD-lääkityksen jatkamisen tarvetta täytyy arvioida

ADHD:n hoitoon tarkoitettuja lääkkeitä on tutkittu paljon, ja niiden käyttö on paikallaan silloin, kun ADHD-diagnoosi on tehty huolellisesti. Tässäkin häiriössä lääkitys on silti vain yksi hoidon osa, ja yhtä tärkeitä ovat monet muut toimenpiteet, kuten äräsketulvan vähentäminen kotona ja koulussa. Lapsi ei muutu ”ADHD-lapseksi” vaan on diagnoosin saatuaan sama persoona kuin ennen. Hän tarvitsee läheisyyttä, lohdutusta ja rajoja aivan kuten kuka tahansa lapsi.

Tilanteen tasapainottuessa on syytä pitää lääkityksessä viikon–parin mittainen tauko ja arvioida sen jatkamisen tarpeellisuus. ADHD-diagnoosien yleistyessä huimaavalla vauhdilla lää-

©iStock/Naillia Schwarz

kityksen seuranta, taukojen pitäminen ja lopettamisen harkinta tahtovat unohtua. Olen kohdannut useita tapauksia, joissa lapsi tai nuori on käyttänyt lääkitystä vuosikautia ilman, että sen tarkoituksenmukaisuutta olisi asetettu missään vaiheessa kyseenalaiseksi.

Monet ylivilkkaat lapset hyötyvät psykostimulanteista, jolloin niiden vaikutus näkyy selvimmin koulussa. Opettajat huomaavat, milloin lapsi on saanut vaikuttavan lääkkeen asemesta plaseboa. Havaittu selvä ero lapsen käytöksessä onkin erinomainen peruste lääkkeen käytön jatkamiselle.

Lääkettä aggressioon?

Usein juuri opettajat toivovat lääkitystä myös sellaisille lapsille ja nuorille, jotka saavat koulussa vaikeasti hallittavia raivokohtauksia. Niiden taustalta voi löytyä mitä moninaisimpia syitä, kuten kaltoinkohtelua, per-

Mikään hoitoyritys ei onnistu, ellei lapsen perhe sitoudu valittuun hoitomuotoon.

heväkivaltaa, erilaisia neurobiologisia poikkeavuuksia ja näiden yhdistelmiä. Lapsen sietokyky saattaa olla katkeamispisteessä, ja hän raivostuu silmitöntämi vähäisistä syistä.

Aggression hallintaan ei valitettavasti ole olemassa mitään toimivaa täsmälääkitystä. Joskus jostakin neuroleptivalmisteesta saattaa silti olla apua pahimpien raivokohtausten hillitsemisessä. Jos lääkkeen avulla vältytään vaaratilanteilta esimerkiksi lastenko-dissa tai sijaisperheessä, se voi auttaa aikuisia jaksamaan niin, että lasta ei tarvitse sijoittaa uuteen paikkaan.

Me suomalaiset lastenpsykiatrit olemme lääkkeitä määrätessämme melko konservatiivisia verrattuna vaikkapa yhdysvaltalaisiin kollegoihimme. Sikäläinen tuttavani kertoi, että lasten mielenterveysongelmat ovat Atlantin takana saavuttaneet sellaiset mittasuhteet, että lääkitys on liian usein ainoa hoitomuoto. Kollegani oli vilpittömän kateellinen Suomelle, missä on mahdollista saada lapselle yhteiskunnan rahoittamaa psykoterapiaa.

Erilaisten terapiamuotojen ohella lääkitykselläkin on silti omat käyttöalueensa. Harvinaiset lapsuusiän psykoosit ovat tästä paras esimerkki. Muissakin tapauksissa oikein suunniteltu lääkitys voi parantaa lapsen vointia, vähentää konflikteja ympäristön kanssa ja helpottaa psyykkistä työskentelyä terapiassa.

Jokainen lapsi ansaitsee yksilöllisen kohtelun

Lapsen ja hänen perheensä tilannetta arvioitaessa on pyrittävä selvittämään, voidaanko lapsen oireilua ymmärtää tavalla tai toisella. Käytös-ongelmat, raivokohtaukset, alavireisyys ja ahdistuneisuus voivat olla seurausta lapsen kokemasta psyykkisestä umpikujasta, eivätkä ne sellaisenaan aina viittaa mihinkään tiettyyn diagnoosiin.

Diagnoosinimikkeillä on lastenpsykiatriassa vähäisempi merkitys kuin aikuispsykiatriassa, somaattisesta lääketieteestä puhumattakaan. Tästä syystä ei ole olemassa standardoituja, diagnoosinmukaisia hoitomuotoja, vaan jokainen tapaus on selvittävä yksilöllisesti. Mikään hoitoyritys ei kuitenkaan onnistu, ellei lapsen perhe sitoudu valittuun hoitomuotoon. ●